

THEORIE VWO per periode van de muziekgeschiedenis

INTRO

Termen en begrippen Middeleeuwen

Mis

Liturgie:

- Ordinarium (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Agnus Dei)
- Proprium
- Gregoriaanse gezangen
- Requiem

Tactus

Kerktoonladders

Notenschrift

A-capella

Syllabisch

Melismatisch

Organum

Cantus Firmus

Speellieden: Troubadours (trouvères – Minnesänger)

Instrumenten:

- Vedel
- Harp
- Fluit
- Trom
- Bourdon

Estampie

Couplet / refrein

Kunstlied

Intervallen: (terts), kwart, kwint, octaaf

Termen en begrippen Renaissance

Mis

- Ordinarium (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Agnus Dei)
- Proprium
- Kerktoonladders

Compositietechnieken

- Polyfonie
- Homofonie
- Imitatie
- Stemparen
- Tekstuitbeelding
- Voorzin, nazin

Vocaal

- Motet
- Madrigaal
- Chanson

Dansen

- Pavane
- Gaillarde

Instrumenten

- Orgel
- Trombone
- Vedel
- Viola da gamba
- Kromhoorn
- Blokfluit

Stemsoorten

- Sopraan
- Alt
- Tenor (countertenor)
- Bas

Intervallen

- Terts en sext worden belangrijk
- Grote drieklank
- Kleine drieklank
- Open samenklank
- Picardische terts

Termen en begrippen Barok

Opera:

- oratorium, passie, cantate
- ouverture
- recitatief (secco en accompagnato)
- aria, da capo aria
- koraal

majeur/mineur

polyfonie, homofonie, imitatie

basso continuo

becijferde bas

klavecimbel, gamba, luit

barokke motoriek:

- voortspinning
 - sequens
 - versieringen, triller

triosonate

concerten:

- meerkorig concert
- concerto grosso, concertino
- soloconcert
- cadens

tutti

terrassendynamiek

suite, orkestsuite:

- standaard: allemande – courante – sarabande – gigue
- extra: gavotte – menuet

fuga: thema inzetten, expositie – doorwerking

stretto

orgelpunt

ostinate bas

Termen en begrippen Classicisme

Hoofdvorm:

Expositie: Thema 1 – Overgangszin - Thema 2 (zangthema, dominant) - Slotgroep

Doorwerking: verwerking en modulatie

Reprise geheel in tonica

Coda

Menuet

Trio

Combinatie Menuet – Trio – Menuet vaak als 3^e deel in symfonie en sonate

Rondo:

- Weens Rondo: a-b-a-c-a-b-a (symmetrisch)
- Frans Rondo: a-b-a-c-a-d-a-e-a.....enz.
- Rondo in concert, sonate en symfonie vaak als 4e deel

Sonate

Symfonie: Allegro - Adagio - Menuet - Finale

Symfonieorkest (standaardbezetting WK)

Opera

Strijkkwartet

Soloconcert

Cadens

Gebroken drieklanken

Periodische zinsbouw

Muzikale zin

Voorzin, nazin

Overgangszin

Thema

Contrast

Tutti

Unisono

Hoofdtoonsoort

Dominant

Akkoordfuncties: I – IV – V (tonica – subdominant – dominant)

Modulatie

Modulatie naar de dominant of naar de paralleltoonsoort

Houtblazers

Koperblazers

Presto

Dynamiek: terrassendynamiek – overgangsdynamiek

Versieringen: triller

Variatie

Termen en begrippen Romantiek

- Romantisch symfonieorkest (groot in aantal, nieuw: harp en saxofoon)
- Ontwikkeling instrumenten: virtuositeit
- Romantische melodievoering: brede bogen voeren naar een climax of een rust
- Grote tegenstellingen in: karakter, beweging, klankkleur en dynamiek
- Het werken met klankkleur als compositorisch element
- Toenemende chromatiek
- Steeds verdergaande modulaties
- Leidtoonspanningen
- Vrijere interpretatie van voorzin, nazin
- Climaxwerking
- Verlaten van klassieke vormprincipes

Programmamuziek

Symfonisch gedicht

Romantische lied

Coupletlied

Gevarieerd coupletlied

Doorgecomponeerd lied

Orkestlied

Pianocomposities

Romantische opera

Belcanto

Operette

Leitmotiv

Wals

Bolero

Mazurka

Polonaise

Overgangsdynamiek

Veel gebruik van crescendo, decrescendo, ritenuto en accelerando

Tempowisselingen

Articulatie

Paralleltoonsoort

Tertsverwantschap

Rubato

Omspelingen

Termen en begrippen 20ste eeuw

Gamelan

Impressionisme

Volksmuziek

Expressionisme

Dodecafonie (Twaalftoonsmuziek)

Sprechgesang (Spreekgezang)

Atonaal

Twaalftoonstechniek

Twaalftoons reeks

Chromatische toonladder

Omkering / kreeftgang

Neoclassicisme

Avant-garde

Seriële muziek

Indeterminatie (aleatoriek)

Elektronische muziek

Minimal music

Phasing

Pentatonische toonladder

Heletoons toonladder

Overgangsdynamiek

Maatwisselingen

Tempowisselingen

Vrije ritmiek

Klankkleur

Dissonant

Cluster

Syncoop

Xylofoon en ander slagwerk

Blue notes

Polytonaliteit

Polyritmiek

Glissando

Fuga

Vibrato

Termen en begrippen Jazz

Blues

- Bluesschema, 12 maten, 3 akkoorden
- Call and response
- Zang en gitaar
- Blue notes

Ragtime

- Accent op sterke maatdelen in de begeleiding
- Stride piano: afwisseling van bastoon en akkoord
- Syncopische melodie
- Improvisatie

New Orleans jazz, Dixieland, Chicago jazz

- New Orleans: collectieve improvisatie
- Melodie: trompet, klarinet, trombone,
- Begeleiding = ritmesectie: contrabas & banjo, later ook piano & drums (Chicago)
- Chicago: solo's, vrije timing, scatzingen

Boogie-woogie (piano)

- Bluesschema, gevarieerd in de bas/linkerhand partij
- Improvisatie, melodie/rechterhand partij

Gospel

- Swingende kerkmuziek
- Call and response: voorzanger en koor
- Swingend, opzwepend
- Vaak traag begin, daarna in hoog tempo
- Hammond orgel en piano, later met bandje

Swing

- Bigband: ritmesectie, 3-4 x sax/klarinet, 3-4 x trombone, 3-4 x trompet, zang
- Riffs
- Volle harmonieën
- Uitgeschreven arrangementen
- Showelement met solo's
- Dansmuziek, commercieel

Bebop

- Standaardbezetting: saxofoon/trompet, piano, drums, bas
- Akkoorden met toevoegingen / dissonanten
- Geen doorlopende melodieën, maar onregelmatige korte frases en motieven
- Hoog tempo, virtuoze solo's
- Sterke off-beat

Cool Jazz:

- Tegenhanger van bebop
- Relaxed, verzorgd, lange solo's
- Rustig tempo

Free Jazz:

- Alles mag, geen afspraken
- Jammen: zo maar wat spelen
- Geen toonsoorten (atonaal), veel maatwisselingen
- Vergelijk expressionisme in 20^e eeuw

Fusion:

- Samensmelten van stijlen: Jazz, Latin, pop, rock, soul, funk.
- Vaak geen swing maar rechte timing: funk / rock

Termen en begrippen Pop

Rhythm & Blues

- Bluesschema
- Ruige blues, stedelijke invloed
- Ontwikkeling elektrische gitaar
- Eerste elektrische versterking
- Swing
- Saxofoon, elektrische gitaar, piano, contrabas/basgitaar, drums
- Dansmuziek voor de zwarte bevolking

Rock 'n Roll

- Blanke variant van de Rhythm & Blues
- Jeugdcultuur, dansmuziek
- Bluesschema's, bijna altijd majeur
- Breaks & riffs
- Swing of rechte timing
- Hoog tempo
- Saxofoon, elektrische gitaar, piano, contrabas/basgitaar, drums

Hardrock, metal

- Zwaar versterkte en vervormde klanken
- Hoofdrol voor de elektrische gitaar
- Strakke gitarriffs
- Powerchords: open kwint, geen tert
- Drukke, strakke drumritmes
- Jankende gitaarsolo's, vaak krijsende en hoge stemmen
- Elektrische gitaren, basgitaar en drums

Symfonische rock

- Uitgebreide arrangementen en lange composities
- Lange melodische lijnen, grotere spanningsboog dan bij andere popstijlen
- Veel modulaties
- Maatwisselingen
- Gecomplieerde vorm, vaak meerdelig
- Basisbezetting popgroep, plus veel synthesizers en keyboards, soms met symfonieorkest

Jaren '80 sounds

- Geperfectioneerde opnametechniek
- Minder improvisatie, meer arrangementen
- Gebruik drumcomputer
- Herwaardering akoestische gitaar
- Elektronische piano

- Gesamplede buitenmuzikale geluiden
- Nagebootste strijkinstrumenten: strings
- Choruseffect op gitaar
- Fretloze bas
- Stijlen:
 - rap/hiphop: sprekende zang, danskarakter
 - hardrock: vervormde gitaarklank
 - cross-over: mengvormen van vroegere popstijlen met Afro-, Latijns Amerikaanse muziek en jazzstijlen
 - wereldmuziek: mengvormen van niet-westerse muziek met popmuziek

Soul

- Twee stromingen:
 - ruige, ritmische soul, live uitvoeringen, eenvoudige harmonieën
 - Motown-soul, studioproduct, producers spelen belangrijke rol qua harmonie en instrumentatie uitgebreider
- Melodie vaak vanuit improvisatie
- Uit gospel ontstaan:
 - call & response
 - sterk syncopisch
 - zeer sterke afterbeat
 - staccato in 4/4 maat
- Dé dansmuziek uit de tweede helft van de jaren zestig van de 20ste eeuw.

Funk

- Komt rechtstreeks voort uit de Soul: dansmuziek
- Puntige, spitse speelwijze
- Korte stotende riffs
- Veel zestiende noten
- Uitgebreide ritmesectie
- Blazers spelen voornamelijk ritmisch
- Ritmisch spelen van de basgitaar en de gitaar
- Basgitaar: slaan op en trekken aan snaren: slap bass

Reggae

- Mengvorm van Rhythm & Blues en eigen muziek van Jamaica
- eenvoudige schema's
- Vaak in mineur
- Fragmentarische melodische lijnen
- Zang vaak geïmproviseerd
- Melodie beweegt vrij ten opzichte van het ritme
- Sterke afterbeat
- Triolen en tegenaccenten

- Bezetting: elektrische gitaar, drum, elektronisch orgel/keyboard, blazers en/of achtergrondkoortje
- veel effecten zoals echo's

Rap en Hiphop

- Rap en samples als muzikale elementen
- Draaitafels: scratchen, mixen
- Gesproken woord als vervanger voor de traditionele zang
- Onderwerpen: leven en problemen van de zwarte bevolking
- Stevige elektronische beat
- Basritme vaak zoals die al voorkwam bij de Funk

Dance: House en Techno

- Platen live mixen en aanvullen met drummachine
- Kickbeat
- Beat en klankkleur staan centraal
- Tracks in plaats van melodie
- Eindeloos herhalende, zeer korte motieven
- Dynamiek: meestal *ffffff*
- Dansers in trance
- Techno: tegen commerciële exploitatie
- Uitsluitend elektronische muziek met computers